

Cənubi Azərbaycan zaman-zaman öz istedadlı şair və yazıçıları ilə də məşhur olub. Bu şair və yazıçıların əsərləri bu gün də öz aktuallığını qoruyur. Cənublu şair və yazıçılar, ədiblər öz əsərləri ilə ana dili uğrunda mücadilə aparıblar. Bildiyimiz kimi, keçən əsrin 40-cı illərinin sonlarında cənublu şair və yazıçıların bir çoxu Şimali Azərbaycana gəlib və öz yaradıcılıqlarını burada davam etdiriblər.

1946-cı ildə Cənubi Azərbaycanda milli hökumət devrildikdən sonra da, ondan əvvəl Şimali Azərbaycana gələn, burada bir yazıçı, şair kimi tanınan, böyük şöhrət qazanan ədiblərimiz çoxdur. Cənubi Azərbaycandan Şimali Azərbaycana ədiblərinin gəlişi bir neçə mərhələdə baş verib. Bəziləri uşaq çağlarında ailəsi ilə birgə bura köçüblər, bəziləri başqa dövrdə, elələri də var ki, bir qələm adamı kimi Cənubda tanındıqdan sonra Arazın bu tayına gəliblər, ömürlərinin sonuna qədər burada yaşayıb yaradıblar, amma ürəklərində ən böyük bir ümid olub, o da yəni Cənuba qayıtmaq ümidi olub.

Məsələn, görkəmli ədibi-miz, partiya və dövlət xadimi, xalq yazıçısı Mirzə İbrahimov Güney Azərbaycanın Sərab, görkəmli yazıçı, ədəbiyyatşünas, professor, pedoqoq Mir Cəlal Paşayev Ərdəbil şəhərində anadan olublar, taleləri erkən yaş dövründə onları Şimali Azərbaycana gətirib.

Görkəmli mollaşərəddinçi şair, 1919-cu ildə "Qızıl qələmlər" ədəbi cəmiyyətinin üzvü Bayraməli Abbaszadə Sərabda doğulsa da, Bakıya köç edib və burada yazıb-yaradıb.

Vətəndən Vətənə mühacirət...

Görkəmli şairlər Əli Tudə, Mədinə Gülgün, Balas Azəroğlu, Söhrab Tahir, Hökumə Billuri, yazıçı Pənahi Makulu və başqaları taleyini Şimali Azərbaycana bağlayır.

Tanınmış Azərbaycan şairi Əli Tudə Bakıda doğulsa da, ata-anası Ərdəbilin Çanaxbulaq kəndində olub. Əli Tudə 1940-cı illərdə Cənubi Azərbaycanda başlanan azadlıq hərəkatına qoşulub silahı və qələmi ilə mübarizə aparır. Milli ruhlu şerləri ilə xalqı istiqlala çağırır. 1944-cü ildə "Vətən yolunda" qəzetində Əli Tudə imzası ilə şerləri çap olunur.

1944-1946-cı illərdə Ərdəbilə çıxan "Ziddi-faşist", "Cövdət" qəzetlərində, ədəbi almanaxlarda, Təbrizdə çıxan "Vətən yolunda", "Azərbaycan" qəzetlərində, "Şəfəq", "Azərbaycan" məcmuələrində, "Şairlər məclisi" almanaxlarında şerləri müntəzəm olaraq işıq üzünə görünür. O, "Hizbitudeyi İran" partiyasının üzvü olur (1944). Bir ildən sonra, 1945-ci il sentyabrın 3-də Təbrizdə yaranan Azərbaycan Demokratik Fırqəsinin sıralarına qoşulur. İran xalq partiyası Ərdəbil vilayət komitəsində təbliğatçı (1944-1945), Milli hökumət yarandıqdan sonra Təbrizdə Məarif Nazirliyində tədris şöbəsinin müdiri (1945-1946) işləyir. "Ana dili" kitabının tərtibi və çap olunmasında xüsusi rol oynayır. Sonra isə İran tarixində ilk dəfə olaraq Təbrizdə Milli filarmoniya yaradır, onun ilk və son müdiri olur. Mahal-mahal, kəndbəkənd gəzərək istedad-

ları bu böyük mədəniyyət ocağına cəlb edir...

...Şair mübarizəni davam etdirmək və qayıtmaq məqsədilə öz məsləkdaşları ilə bir daha Vətəndən Vətənə mühacirət etmək məcburiyyətində qaldı. 1946-cı il dekabrın 12-də sərhəddə yazdığı "Mən nə gətirdim" şeri Cənubi Azərbaycan mühacir ədəbiyyatının ilk nümunəsi oldu. O taydan gələn qardaş-bacılarımızın manifestinə, həyat məramına dönmən bu şer tez bir zamanda dillər əzbərinə çevrildi.

Milli demokratik hökumət irtica qüvvələri tərəfindən boğulduqdan sonra Bakıya mühacirət zamanı "Ədəbiyyat qəzeti" redaksiyasında ədəbi işçi vəzifəsində işləyir...

Tanınmış cənublu şaire Mədinə Gülgün 1926-cı il yanvarın 17-də Bakıda fəhlə ailəsində anadan olsa da, burada ibtidai məktəbi bitirsə də, 1938-ci ildə ailəliklə Cənubi Azərbaycanın Ərdəbil şəhərinə köçür. Sonra Təbriz şəhərində yaşamış, əmək fəaliyyətinə burada toxuculuq karxanasında başlamışdır. O, həyatı dərk etməyə başladığı andan Azərbaycan xalqının milli hüquqlarının pozulduğunun əyani şahidi olur... Onu da dərk edir ki, mübarizə aparmaq üçün kifayət qədər savadlı və bilikli olmaq lazımdır. Odur ki, qısa müddətdə ərəb qrafikasını və fars dilini öyrənir. Sonralar Təbriz Dram Teatrında çalışmışdır. "Azərbaycan" qəzetinin redaksiyasında xüsusi müxbir vəzifəsində işləmiş Mədinə Gülgün 1945-1946-cı illər Cənubi Azərbaycan Milli Azadlıq Hərəkatının fəal iştirakçısı və öz mübariz şerləri ilə ömrü boyu həmin inqilabın carçısı olmuşdur.

Mədinə gülgünün həyat yoldaşı tanınmış şair Balas Azəroğlu da Bakıda doğulub, amma onun da taleyi Güney Azərbaycanla bağlı olub. 1938-ci ildə ailəliklə Cənubi Azərbaycanın Ərdəbil şəhərinə köçdüklərindən burada fars ibtidai məktəbində təhsil alır. 1941-ci ildə milli azadlıq hərəkatına qoşulur. Bu da onun yaradıcılığında siyasi lirikanın ön plana keçməsinə mühüm rol oynamışdır. İran Xalq Partiyasına daxil olur (1942). "Azərbaycan zidd faşist cəmiyyəti"nin Ərdəbil vilayəti şöbəsinə sədr seçilir (1943). Bu cəmiyyətin orqanı "Yumruq" qəzetinin redaktoru olur. "Vətən yolunda" qəzeti redaksiyasının müsabiqəsində "Səttarxan" şeririnə görə mükafata layiq görülür. Azərbaycan Demokratik fırqəsi Ərdəbil vilayət komitəsinin şöbə müdiri, "Cövdət" qəzetinin redaktoru, "Şairlər məclisi"nin Ərdəbil şöbəsinin rəhbəri olmuşdur (1943-1945). Təbrizdə Milli hökumət tərəfindən Azərbaycan Dövlət Radio Verilişləri Komitəsinin sədr müavini təyin olunur. "Yazıçılar

Şimali Azərbaycanda parlamış cənublu şair-yazıçılarımız...

və şairlər cəmiyyəti"nin idarə heyətinin üzvü seçilir (1946).

Ərdəbilə və Təbrizdə ilk şeir kitabları (1943, 1945) dərc olunmuşdur. Bakıda ADU-nun filologiya fakültəsində təhsil alır (1947-1952). Eyni zamanda, Cənubi Azərbaycan Yazıçılar Cəmiyyətinin sədri vəzifəsində çalışır.

Sonradan Şimali Azərbaycana qayıdan şair burada ədəbiyyatımızın çox parlaq nümayəndələrindən biri kimi tanınır.

Cənubi Azərbaycanın Zəncan şəhərində doğulan Azərbaycan şairi, ədəbiyyatşünas, filologiya elmləri namizədi, Azərbaycan Respublikasının xalq şairi Hökumə Billuri yurdundan-yuvasından zorla qoparıb Şimali Azərbaycana gələndə 20 yaşı vardı. Arazın o tayından həsrətlə baxdığı ikinci vətəninə qovuşdu. Ədəbi, elmi, ictimai fəaliyyəti Şimali Azərbaycanla bağlı oldu.

Qollarım dolana boynuna bir gün

Yenə baş qoyaram dizinə Təbriz

Həsrdən hicrandan cana doymuşam

Doyunca baxaram gözüne Təbriz

Bulanıq suların axsın durulsun,

Təzə güllərdən büsat qurulsun

O gül camalına birdə vurulsun

Bir qubar qonmasın üzünə Təbriz

Hökumə Billuri 22 noyabr 2000-ci ildə Bakıda vəfat

edib...

Güney Azərbaycanda doğulan, lakin gənc yaşlarında Azərbaycanın quzeyinə gələn şairlərdən biri də xalq şairi Söhrab Tahir olub.

Söhrab Tahir 1926-cı il mayın 27-də Cənubi Azərbaycanın Astara şəhərində sənətkar ailəsində anadan olub. "Səadət" və "Şahpur" məktəblərində 9-cu sinfədək təhsil almış, ailə vəziyyətinin ağırlığı üzündən atası ilə "İran-İngilis neft şirkəti"ndə işləməyə məcbur olmuşdur.

Sovet Ordusunun İrana daxil olmasından sonra xalq hərəkatında fəal iştirak etmişdir. 1946-cı ildə Bakıya təhsil almağa göndərilmişdir. 1950-ci ildə Bakı Tibb Məktəbində stomatoloq və feldşerlik ixtisası almışdır. O, 1952-1957-ci illərdə ADU-nun filologiya fakültəsində oxumuşdur. 1959-1961-ci illərdə Moskvada Maksim Qorki adına Ali Ədəbiyyat kurslarında müdavin olmuşdur.

Söhrab Tahir həm şair, həm alim, həm də ictimai xadim kimi çox gözəl fəaliyyətlərə imza atıb. O yalnız şair kimi deyil, nasir kimi də qələmini sınımışdır.

1900-cü ildə Cənubi Azərbaycanın Maku şəhərində doğulan yazıçı Pənahi Makulu da həyatını Şimali Azərbaycana bağlayan ustad yazıçılardan olub. Pənahi Makulu ədəbi yaradıcılığa şeirlə başlayıb. "Pərişan" povesti onun ilk qələm təcrübələrindən biri olub. Həmin povest 1923-cü ildə Tiflisdə çıxan "Yeni fikir" qəzetində nəşr olunmuşdur. Cənubi Azər-

baycan yazıçıları arasında tarixi romanların müəllifi kimi məşhur olan yazıçı bir-birinin ardınca "Mübarizlər", "Səttarxan", "Gizli zindan", "Xiyabani", "Heydər əmioğlu", "Xacələr" kimi tarixi romanlarını yazır. "Səttarxan" romanı yazıçının ilk irihəcmli əsəri olmaqla, Azərbaycan xalqının mübariz oğlu, böyük tarixi şəxsiyyət, bacarıqlı sərkərdə, təcrübəli diplomat olan Səttarxanın həyat və qəhrəmanlığına həsr olunub.

Əslən Güney Azərbaycandan olan və vətəndən vətənə müraciət edən yazıçı və şairlər barədə daha geniş yazmaq olar. Əlbəttə, onlar arasında Bakıda doğulub Güneydə fəaliyyət göstərən, Milli Hökumət devrildikdən sonra yəni qüzeyə qayıdanlar da var. Onların da hər birinin kökü, nəsil şəcərəsi Güney Azərbaycana bağlıdır.

Güneyli ədiblərimizin hər biri milli ədəbiyyatımızın formalaşmasında önəmli rol oynayıb. Onlar yaşadıqları hissələri, həyatı bizlərə təqdim edib, ayrılıq əzabını ifadə ediblər, xalqımızı, torpağımızı bölənələrə etiraz səslərini ucaldıblar. Azərbaycanın bütövləşməsinə, birləşməsinə tələq ediblər, ayrılığı qamçılayıblar.

Xalq şairi Söhrab Tahir: Yarı bölünməkdən elə qorxmuşam

Çöpü də yarıya bölmərəm daha...

Biz yarı bölünməkdən qorxuruq, ona görə də milli birliyimizi sona qədər qorumalıyıq, bunu bizə qələm adamlarımız, ədiblərimiz tələq edib.

İradə SARIYEVA